

BATI TRAKYA TÜRKLERİ DAYANIŞMA DERNEKLERİ YAYIN ORGANI

BATI TRAKYA'NIN SESI

EYLÜL - EKİM 1992, YIL 5, SAYI: 43

BATI TRAKYA TÜRKLERİ DAYANIŞMA DERNEĞİ GENEL MERKEZİ'NİN 41. DÖNEM FAALİYET RAPORU

**Batı Trakya Türkleri Dayanışma
Derneği Genel Başkanı Halit Eren:
"Yunanistan'dan haklarımıza
mutlaka alacağız"**

BATI TRAKYA'NIN
S E S İ

Adres: Hacıbeşiraga Tekkesi Sok, No: 5 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 527 68 57 - 526 80 58 Faks: 526 80 55

(AYDA BİR YAYINLANIR)

EYLÜL-EKİM

43

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Halit Eren

Yazı İşleri Müdürü
Halit Eren

Akademik Kurul

Prof.Dr. Kemal Karpat, Prof.Dr. Oktay Aslanapa
Prof.Dr. Ali Alpaslan, Prof.Dr. Abdulhaluk Çay,

Prof.Dr. Mustafa Erkal

Prof.Dr. Yusuf Halaçoğlu, Prof.Dr. Cevdet Küçük,
Doç.Dr. Ümit Meriç,

Doç.Dr. Özcan Mert, Doç.Dr. Cihat Özönder,
Doç.Dr. İlhan Şahin,

Doç.Dr. Feridun Emecen, Doç.Dr. Nejat Sefercioğlu,
Doç.Dr. M.Süreyya Şahin, Dr. Aydin Yüksel, Dr. Mustafa Rumeli

Temsilciliklerimiz:

Adapazarı: Sakarya Cad. No: 87 Tel: 12301 - 71720

Ankara: Akay Cad. 20/4 Bakanlıklar Tel: 425 77 87

Bursa: Atatürk Cad. Vakıflar İshani Kat: 4 No: 409 Tel: 22 40 49
İzmir: 1335. Sk. No: 1/1 Kat: 2 Çankaya Tel: 25 28 06

İzmit: Fethiye Cad. Gökseller Pasajı Kat: 4 Tel: 11 08 77

Bakırköy: İskelen Cad. Ruya Sk. No: 55/1 Tel: 542 14 02 - 571 85 07

Zeytinburnu: Telsiz Mah. Sümbül Sk. No: 1/1 Tel: 558 33 80

Yalova: Fırrın Sk. B/9 Yalova-İstanbul

Gaziosmanpaşa: Salıpasa Cad. No: 17 Kat: 2 D. 13 Gaziosmanpaşa-İstanbul

Edremit: İhönü Cad. Durmuşoğlu İshani 1. Sk. No: 11 Edremit-Balıkesir

K.K. Türk Cumhuriyeti: Sebahattin Egeli P.K. 175 Giresun

Almanya: Schwanthaler St. 155 8000 München 2 Tel: 0 502 42 33

Reklam Fiyatı: Arka Kapak: 4.000.000 TL

İç Kapaklar: 3.000.000 TL

İç Sayfeler: 1.500.000 TL

Yazılardaki fikirler yazarlarına aittir; dergiyi bağlamaz ve derginin aynı fikri taşıdığı anlamına gelmez.

BATI TRAKYA'NIN SESİ zıcredilerek iktibas edilebilir.

Yazı İşleri, gönderilen yazıların değerlendirilmesinde bazı düzeltmeler ve kısaltmalar yapabilir.

İÇİNDEKİLER

- 2
Batı Trakya Türkleri Dayanışma
Derneği Genel Başkanı Halit Eren:
"Yunanistan'dan haklarını
muhlaka alacağız"
- 3
Batı Trakya'da Eğitim Baskısı
- 4
Batı Trakya Dayanışma Derneği
41. Dönem Faaliyet Raporu
- 6
Selanik'te Tarihi Türk Eserleri
M. Türkoğlu
- 9
Türkiye ile Yunanistan Arasındaki
"Hava Sahası" Meselesi
Ibrahim Kamil
- 12
Batı Trakya Türk Cemaat
ve Vakıf İdareleri III
Halit Eren

EDİTÖRDEN

D_eğerli Okuyucularımız,

Elinizdeki Eylül ve Ekim sayımızla yine sizlerle birlikteyiz.

Derneğimiz Genel Merkezi'nin 8 Kasım 1992 tarihinde 42. Dönem Olağan Genel Kongresi yapılacak. Bu kongrede yapılacak seçim sonunda da, derneğimizin yeni yönetimi belli olacak.

O bakımdan dergimizin bu sayısında 41. dönemde yapılan faaliyetleri ihtiyâ eden faaliyet raporunu yayinallyarak faaliyetlerimizi dikkatlerine arzediyoruz.

Yunan yönetimi, Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımıza karşı uyguladığı ayrımcı ve baskıcı politikalarına her zamanki tertipleriyle devam ediyor. Yunan yönetimi bu defa da, Gümülcine'nin Yenice mahallesindeki soydaşlarımıza ait 10 evi, izinsiz inşa edildikleri gerekçesiyle yıktı. Yıkım sonrasında 50'den fazla soydaşımız şiddetli yağmurda sokak ortasında kaldı...

Dergimizin bu sayısında araştırma ve makeleri ile yakından tanıdığınız *Ibrahim Kamil* "Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Hava Sahası Meselesi" adlı incelemesi ve M. Türkoğlu'nun ise "Selanik'te Türk Eserleri" adlı araştırması dikkat çekiyor.

Yine dergimizin yazıları müdürü Halit Eren'in daha önceki sayılarında, birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerini negrettigimiz "Batı Trakya'da Türk Cemaat ve Vakıf İdareleri" adlı incelemesinin bu kez üçüncü bölümünü sizlere sunuyoruz.

Yeni dönemde, yeniden buluşmak ümidiyle şimdilik hoşçakalm...

BATI TRAKYA'NIN SESİ

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Halit Eren:

"Yunanistan'dan haklarımıza mutlaka alacağız"

■ Lozan Antlaşması ile Yunanistan'a emanet edilen Batı Trakya Türkleri'nin bugünkü durumunun, bir Avrupa ülkesi olan Yunanistan için utanç verici olduğunu kaydeden Eren, Yunan baskınlarının sona ermesi için başta Türkiye ve diğer devletleri görevi çağrırdı.

BTS AJANSI

Yunanistan'ın, Batı Trakya Türkleri özerin deki baskınları devam ediyor.

Gümülcine'nin Yenice mahallesinde Türkler'e ait 10 ev kaçak inşa edildikleri gerekçesiyle yıkıldı. Yunan polisi, evlerinin yıkılmasına karşı koymak isteyen bazı Türkler, evlerinden tartaklayarak zırla çkartırırken, anadolu Ajansı Gümülcine muhabirinin görevini yapmasını da engelledi.

İmar Müdürlüğü'nün emriyle 15 Ekim 1992 tarihinde sabahın erken saatlerinde Yenice mahallesine getirilen buldozerler, yıkım çalışmalarına başladı. Yenice mahallesini saran polis, evlerinden çıkmayı reddeden Türklerle karşı zor kullanıldı.

Bazı Türk kadınlarının evlerinden tartaklanarak çıkarıldıkları, eşyaları da sokakta atıldı. Yıkım çalışmaları sırasında, Türklerin evlerinde kuruttukları yilik tüten mahsilleri de enkaz altında kaldı. Evleri yıkılan 50 kadar soydaşımız şiddetli yağmur altında saatlerce sokakta beklediler. Bir arada, A.A. Batı Trakya muhabiri Mehmet

Hatipoğlu, polisler tarafından tartaklandı ve fotoğraf çekmesi engellendi.

Yunanistan'ın Gümülcine şehrinde Türkler'e ait 10 evin Yunan polisleri tarafından yıkılması üzerine 18 Ekim 1992 tarihinde, İstanbul, Uluslararası Basın

Merkezi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Halit Eren, Yunan yönetiminin bu "insafsız" tutumunu şiddetle kınadıklarını belirtti. Halit Eren, "Bu yıkım olaylarının ardından Türkler'in yerdeşim özgürlüğünü engellemek ve onları Batı Trakya'da terbirin etmek maksadının bulunabileceğini endişesini taşıyoruz" dedi.

Batı Trakya'nın Gümülcine şehrinde 15 Ekim günü yaşanan olayda Türkler'e ait 10 evin yıkılmasından başka, evlerinden çıkmak istemeyen mağdurların acımasızca

tartaklandığını kaydeden Eren, sokakta kalan 50 Türk'ün yoğun yağmur altında büyük bir dram yaşadıklarını söyledi. Bu srada olayı görüntülemek isteyen A.A. Batı Trakya Muhabiri Mehmet Hatipoğlu'nun da tartaklandığını ifade eden Halit Eren, Tur-

Genel Başkan Halit Eren

kiye ile Yunanistan arasında yakınlaşma dönemine girildiği bir zamanda bu yıkım olaylarının meydana gelmesinin dikkat çekici olduğunu vurguladı. Eren şöyle konuştu:

"Gümülcine'nin güney bölgelerinde imar planı bulunduğu halde Türkler'in yaşadığı ve sahip oldukları kuzey-doğu bölgelerinde imar planı kasten geçiktirilmekte ve dolayısıyla inşaat izni isteyen soydaşlarımız 200-300 metrelük arsalarına inşaat izni alamamaktadır. Ayrıca dikkati çeken bir husus da 1985'te bütün Yunanistan'daki izinsiz inşaatlar af kapsamına girerken Atina'nın yanısıra yalnız İşkeçe ve Gümülcine bu af kapsamının dışında bırakılmıştır. Bu olayı kınayarak Yunan yöneticilerden evsiz bırakılan 50 Türk'ün zararlarının tanzim edilmesini bekliyoruz.

Aksi halde uluslararası insanı yardım kuruluşlarını yardıma davet edeceğiz."

Genel Başkan Halit Eren, Yunanistan'da yaşayan 150 bin Batı Trakya Türk'ünün, Yunan yönetimi tarafından maruz bırakıldığı diğer baskı ve problemlere de değindi.

Lozan Antlaşması'yla Yunanistan'a emanet edilen Batı Trakyalı Türkler'in bugünkü durumunun, bir Avrupa ülkesi olan Yunanistan için utanç verici olduğunu belirten Halit Eren, "Çeşitli ikili ve uluslararası

rası anlaşmalara imza koyan Yunanistan, imzaladığı bu anlaşmaları bütün dünyanın gözleri önünde ihlal etmektedir. Yunanistan'ın özellikle Batı Trakya Türkleri'ne karşı uyguladığı baskı ve ayrımcı uygulamalar, "Helsinki İnsan Hakları İzlemeye Komitesi" tarafından iki kere, hazırlanan raporlarla belgelendiği halde, bundan Batı Trakya Türkleri'nin durumlarının iyileştirilmesi yönünde herhangi bir olumlu gelişme ortaya çıkmamıştır" dedi.

Halit Eren şöyle devam etti:

"Bugün Batı Trakya Türkleri'nin etnik kimlikleri (Türklükleri) Yunan yönetimi tarafından inkar edilmektedir. Batı Trakya'daki Türk dernek ve birlikleri, isimlerinde 'Türk' kelimesi bulunduğu için kapatılmıştır.

Uluslararası anlaşmalarla müftülük, cemaat, eğitim ve kültür konularında otonom bir özelliğe sahip olan Batı Trakya Türkleri'nin bu haklarının, birakın uygulanmasını, sözünü dahi etmek mümkün değildir.

Yunanistan yönetimi, yıllarca vatandaşlık yasasının ırkı 19. maddesine istinaden binlerce Batı Trakya Türk'ü'nü Yunan vatandaşlığından çıkarmıştır. Böyle bir yasa maddesi, dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde mevcut değildir." ♦

Çocuklarına Yunan Kitapları Okutmak İsteyen Türkler Mahkeme Önünde

Batı Trakya'da eğitim baskısı

Yunan yönetimi, Türk okullarındaki öğrencilere Yunan yazarlarının yazdığı kitapları okutabilmek için yargı dahil her yolu denemeye devam ediyor.

Dostluk-Eşitlik-Başarı Partisi (DEB)'nin 1991-1992 öğretim yılında başlattığı kitap toplama kampanyasına katılan üç soydaşımız Gümülcine'de mahkeme önüne çıkarıldı.

10 Eylül 1992 günü Gümülcine Ceza Mahkemesi'nde çok sıkı güvenlik önlemleri altında yargılanan Ahmet Hasan, Ahmet Niyazi ve Hasan Hüseyin adlı soydaşlarımız "kamu düzenini bozmak ve çok büyük kıymette eşyayı çalmak"la suçlanarak 17 ay hapse mahkum edildiler.

Ancak bu cezaları daha sonra günlük bin drahmi üzerinden (toplam yaklaşık 510.000 drahmi: yaklaşık 20 milyon TL.) para cezasına çevrildi ve (DEB) yetkilisince ödendi.

Bilindiği gibi 1991-1992 öğretim yılında Türk

okullarında Türk yazarları yerine Yunan yazarlarının yazdığı ilkokuma kitapları müfredata konarak, Türk azılılığı asimile çalışmalarına bir yeni eklenmiştir. Ancak çocukların anadilleri olan Türkçe ile Türk Kültür ve terbiyesi altında yetiştirmek isteyen veliler bu uygulamaya karşı çıkararak (DEB)'in önderliğinde anılan kitapları toplama kampanyası başlattılar.

Bunun üzerine harekete geçen Yunan makamları Küçüren'i Üç soydaşımız alehine dava açtılar. 10 Eylül'de görülen dava sırasında hakimin "yeni öğretim yılında da kitapları toplayacak misiniz?" sorusuna soydaşımız "kitapları okullara sokmayacağız" cevabı vererek, Yunanistan'ın eğitim yolu ile asimile politikasına karşı olan kararlılıklarını bir kez daha gösterdiler.

Bu arada aynı suçlardan yargılanan Hüseyin Mustafa'nın duruşması avukatların grevi nedeni ile 6 Mayıs 1993 tarihine ertelendi.

BATI TRAKYA DAYANIŞMA DERNEĞİ

41. DÖNEM FAALİYET RAPORU

Sayın üyelerimiz,

Batı Trakya Türkleri'nin, Yunanistan'ın uluslararası anlaşmalara riayet etmemesinden dolayı maruz kaldıkları problemler ve sıkıntılar hepinizin malumudur. Yunanistan yöneticilerinin bu ayırmacı politikalarının yanlışlığını ve haksız uygulamalarını Türk ve dünya kamuoyuna duyurmak ve dolayısıyla Batı Trakya Türkü'nün insanca ve müreffeh yaşayabilmesi için mücadelemizi sürdürmektedir. Batı Trakya'daki baskilar neticesinde Türkiye'ye göçetmek veya gelmek zorunda kalan soydaşlarımızın burada karşılaştıkları sıkıntıları aşmak da gayelerimiz arasındadır.

41. dönem başında yönetime gelir gelmez. Ankara'ya gidip ilgiliplerle görüştük. 20 Aralık 1991 tarihinde zamanın başbakanı Sayın **Yıldırım Akbulut** ile görüşerek kendilerine Batı Trakya meselesi ve karşılaşılan problemlerle ilgili mufassal bir rapor sunuldu. Sayın Başbakan kendileri de konuya sahip çıkarak basına da güzel bir açıklama yaptılar. Aynı gün zamanın devlet bakanı **Kemal Akkaya** ile de geniş bir görüşme yapıldı.

10 Ocak 1992'de İstanbul-Ordu Evi'nde Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal ile Genel Başkan Tahsin Salihoglu ve ikinci başkan Halit Eren görüştü. Bu görüşmede Batı Trakya Türkü'nün karşılaştığı problemler dile getirildi ve isteklerimiz Sayın Cumhurbaşkanına iletildi.

Son olarak dergümüz üyesi Devlet Bakanı Sayın Cavit Çağlar ziyaret edilerek kendileriyle görüştü.

Türkiye'de uygulanan mecburi ikamet, Dergümüz gayreti ile durduruldu. İkamet konusundaki sıkıntıların büyük bir kısmı aşıldı. Gayr-i menkul alanında artık bir sıkıntı kalmadı.

Münferiden başvuran birçok üyemizin eğitim, ikamet v.s. işlerine yardımcı olundu.

41. Dönemde 9 basın toplantısı, 14 basın açıklaması, 4'ü milli, 4'ü milletferarası almak üzere 8 Kongre ve Konferansa katılım; 2 teşkilat toplantısı, 2 Batı Trakya Gecesi, 1 aile pikniği, 1 gençlik kuruluşu, YÖS 1991 organizasyonu, patrikhane eylemi ve uluslararası kuruluşlara yazılar, sosyal yardımlar ve çeşitli yayınlar bu faaliyetlerin arasında sayılabilir.

BASIN TOPLANTILARI:

- 28 Aralık 1990-İbrahim Şerif'in Gümülcine Muftusu seçilmesi olayı ve 2345 sayılı kanunun alelacele yürürlükten kaldırılması hk.

- 19.2.1991-Vacip Kanarya'nın mahkemesi hk.

- 30.4.1991-Türk Birlikleri'nin kapatılması hk.
- 1.6.1991-544 kişinin vatandaşlığından çıkarılması hk.

- 17.7.1991-ABD Başkanı **GEORGE BUSH**'un Türkiye ziyareti üzerine tüm sorunları içeren bir basın toplantısı ile birlikte 19.7.1991 tarihinde ABD'nin İstanbul Başkonsolosluğu aracılığı ile **GEORGE BUSH**'a mektup gönderildi.

- 24.8.1991-İskeçe'ye M.E.Şinikoğlu'nun Yunan makamlarınca Türk Toplumunun rızasına muhalif olarak müftü yayın edilmesi.

- 25.8.1991-Aynı konu ile ilgili olarak patrikhane önünde basın toplantısı yapılması.

- 10.10.1991-Patrik seçilmesi ile ilgili basın toplantı.

- 17.10.1992 tarihinde Gümülcine'de 10 Türkevinin Yunan makamlarınca yıkılması sebebiyle Uluslararası Basın Merkezi'nde basın toplantısı düzenlendi.

Patrikhane önündeki oturma eylemi konusunu biraz açmaka fayda mülahaza ediyoruz: Bildığınız gibi Yunan hükümetleri önce Dedeağac bilahare Gümülcine ve son olarak da Iskeçe müftülüklerine Türk toplumunun isteklerine muhalif olarak uluslararası anlaşmaları da hiçe sayarak, kendilerine hizmet edecek kişileri müftü yayın etti. Biz bu olayı dünya kamuoyuna duyurmak maksadıyla patrikhane önünde bir basın toplantısı yapmaya karar verdik. Basın toplantısı yapınca oradaki mevcut hava ile barışçı bir oturma eylemine dönüştü. Nitekim 5 gün boyunca gece gündüz orada kalındı. Herseyden önce ses duyurmak amacıyla yapılan bu oturma eylemi amacına ulaşmıştır. Maksad hasıl olmuştur. Sesimiz tüm dünyaya ulaşmıştır. Yunan kamuoyu bile Batı Trakya'daki baskiları bu eylem sayesinde öğrenmiştir. Bu olayda Türk'ün ne kadar medeni olduğunu Yunanlılara bir kere daha gösterdik. Patrikhane'nin sorduğumuz sorulara siyasi ve kaçak cevaplar vermesi kendilerinin ve müttesesinin artnietli bir kuruluş olduğunu belgeledi. Bu olay bize bir çok

gerceği öğretti. Bunlar tarihe gelecek gerçeklerdir. Arkadaşımızın bir kısmı sessizce oturma eylemi yürütürken, bir kısmı da başta ABD olmak üzere bir çok ülkenin dışişleri bakanlıklarına uluslararası kuruluşlara raporlar ve yazilar gönderdi. Nitekim ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan bir hafta zarfında cevap alındı. O günlerde fedakarca çalışan orada oturan ve katkıda bulunan hemşehrilerimize teşekkür ederiz. Bu olayın peşinden Patrik Dimitrios¹'in ölümü sanki Allah'ın bizler için, Türkiye için özel bir fırsat gibi çıkmış ise de bunun değerlendirilememişi olması, mütekabiliyet esaslarının uygulanmaması bizleri son derece üzmüştür. Bu da tarihte yerini alacak önemli bir olaydır.

BASIN AÇIKLAMALARI:

- 28.1.1991 - 29 Ocak olayları hakkında.
- Mart 1991 - Anadolu Ajansı'na yapılan geniş açıklama.
- 28.4.1991 - Teşkilat Toplantısı münasebetiyle yapılan açıklama.
- 4.6.1991 - Yunanlı parlementerlerin patrikhaneyi ziyaretleri üzerine.
- 27.8.1991 - Uluslararası kuruluşlara mesaj gönderildi.
- 13.9.1991 - Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi'nin kuruluş ile ilgili.
- 30.9.1991 - Genel Konular.
- 2.10.1991 - Genel Konular.
- 10.10.1991 - Genel Konular.
- 10.10.1991 - Müftülerin tayini ve patrik seçimi hakkında.
- 23.10.1991 - Barthalomeos'un serbest bir şekilde patrik seçilmesi üzerine yapılan açıklama.
- 29.1.1992 - 29 Ocak 1988 olaylarının yıldönümü münasebetiyle.
- 17.1.1992 - Genel konular.
- 13.2.1992 - Şapçı kazasına bağlı köylerin arazilerinin istımlak edilmesi ile ilgili basın açıklaması.
- 11.4.1992 - Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi 1. Kurultay Başkanlığına yazı.

Kongre ve Konferanslar:

- 5-9 Eylül 1991 - XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara (Halit Eren)
- 22-23 Aralık 1990 Fey Vakfı Dış Türkler Meslesi (Tahsin Salihoglu)
- 4 Mayıs 1991 - Aydinlar Ocağı-Batı Trakya ve Kerkük Gerçek, Açık Oturum, (Tahsin Salihoglu-Halit Eren)
- 25-28 Mayıs 1991-Milletlerarası İslam Kongresi, Sudan, (Halit Eren)
- Temmuz 1991-Doğu Avrupa Müslüman Azınlıklar Konseyi, Kuruluş Toplantısı, (Halit Eren)
- 4-8 Ağustos 1991-İslam Ülkeleri 20. Dışişleri

Bakanları Toplantısı, (Tahsin Salihoglu - Halit Eren)
 Aralık 1991 - İslam Ülkeleri Devlet Başkanları Zirve Toplantısı (Halit Eren)
 - 29.4.1992 - Marmara Üniversitesi, Tarih Bölümü Konferans Salonu'nda II. Başkan Halit Eren'in verdiği konferans.

Teşkilat Toplantısı:

Birinci İstanbul Genel Merkez'de, ikinci de 28.4.1991 tarihinde Bursa'da olmak üzere iki toplantı yapıldı.

Geçeler ve Piknik:

- 9.3.1991 - Florya - İstanbul Restaurant'ta Batı Trakya Gecesi.
- 26.5.1991 - Mavi Marmara Lokantası'nda Büyük Batı Trakya Gecesi.
- 9.6.1991 - Batı Trakya Aile Pikniği.
- 24.3.1992 - Mayna Restaurant'ta iftar yemeği.
- 28.12.1991 - Koro Et Lokantası'nda yemek sohbet (Bakırköy-Zeytinburnu şubeleriyle birlikte)

Gençlik Kurultayı:

25 Mayıs 1991 Genel Merkez'de yapıldı.

YÖS Organizasyonu:

- Haziran 1991 tarihlerinde 131 öğrencinin kaldığı YÖS 1991 organizasyonu gerçekleştirildi. Öğrenciler Ankara'ya götürülüp getirildi.
- 18 - 21 Haziran 1991 tarihinde 26 öğrenci YÖS sınavı için Ankara'ya götürüldü.

Yayınlar:

- Helsinki Watch Raporu'nun (İngilizce) olarak 1.500 adet basımı.
- Helsinki Watch Raporu'nun (Almanca) tercüme etirilerek 2.000 adet basımı.
- ABD Başkanı George Bush'un Türkiye'yi ziyareti sırasında, yabancı basın mensuplarına dağıtmak üzere Batı Trakya ile ilgili İngilizce broşürün basımı.
- Aynı broşürün İslam Ülkeleri 20. Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda dağıtılmak üzere yeniden basımı.
- Batı Trakya'nın Sesİ dergisinin aylık olarak yayınına devam etti.

Düzen Faaliyetler:

Bakırköy şubemize kullanılmak üzere 120.000.000 değerinde bir gayri menkul alındı. Münferidenden yapılan müracaatlarda da hemşehrilerimizin problemlerine yardımcı olmaya çalışıldı. Ayrıca çeşitli sosyal yardımlar da yapıldı. ♦

SELÂNİK'TE TARİHİ TÜRK ESERLERİ

I

M. Türkoğlu

Resim: 1 Osmanlı döneminde dünkü Selanik'ten genel bir görünüş

Osmanlı Türk ordusunun Selanik'e girişi 1 Mart 1430 tarihine rastlar. Daha önce I. Murad (Hüdavendigar) ve Yıldırım Bayezid dönemlerinde iki defa Osmanlı sınırları içine katılan Selanik, "Fetret Devri" gailesinde bazı şartlarla Bizans'a verilmiş; ama bir süre sonra, Rumlar tarafından Venedik Cumhuriyeti'ne para ile satılmıştı. Daha sonra Sultan İkinci Murad, Hamza Bey komutasındaki öncü kuvveti Şubat ortalarında Selanik istikametinde yola çıkmış ve bunu duyan Venedikli'lerin barış teklifine de, "Kendiliklerinden çekiliп gitmedikleri takdirde, ben, gelip onları bu beldeden çıkarırmım" cevabını vermişti.

26 Şubat Osmanlı Ordusu başında Selanik (1) önlerine gelip şehri kuşatan İkinci Murad, 1 Mart'ta ordusuna umumi taarruz emri vermiş ve bizzat yönüğü çetin savaş sonunda Selanik şehri Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştı.

O tarihten 1912 Balkan Savaşına kadar 482 yıl Osmanlı hakimiyeti altında kalan şehir, ikinci Meşruiyet arifesinde pek önemli ve aynı zamanda meşum olaylara yataklık etmiştir.

Selanik, Osmanlı'ların Rumeli'deki bender şehrlerinden biri olmakla beraber, Osmanlı Türkiye'sinin on altıncı yüzyıldan itibaren Üçüncü ordu merkezi sayılmıştı. O, hem işlek ve önemli bir ticaret limanı, hem de Makedonya'nın Türk varlığının kalabalığı yönünden her alanda gelişmiş olarak Osmanlı Ülkesinde aktif bir rol oynuyordu. Şehir, Osmanlılara kesin olarak katıldıktan sonra imar hareketleri geniş çapta ve hızla ilerlemiş ve şehir baştan başa camiler, medreseler, imaretler, hanlar, hamamlar gibi Türk yapılarıyla süslenmişti.

Şehirde Müslüman Türkler, büyük bir çoğunluğu oluşturmaktaydılar. On yedinci yüzyılda 64 mahallede, 48 mahallesli müslüman, 16 mahallesli, Rum, Ermeni, Frenk, Sirp, Bulgar ve Latin olarak çeşitli unsurlardan oluşurdu. Ayrıca birçok Yahudi mahalleleri

Resim: 2 1917 Yangından önce Selanik'den bir manzara.

de vardi.

Şehrin büyük bir ticaret limanı olduğunu söylemişlik. Buna paralel olarak pek çok hanlar, kervansaraylar, bir bedestan, Akdeniz havzası ülkelerinden gelen birçok yabancı tüccarlar için ünlü çarşılardır kurumuştur. Bunlardan Misir Çarşısı, Halıcılar Çarşısı, Kavvaflar Çarşısı, Balık Pazarı, Hayyatlar Çarşısı meşhur çarşılardandır.

On yedinci yüzyılın ikinci yansında burasını gezen Evliya Çelebi, şehirde 150 cami ve o kadar da

mescit, 12 kilise, 20 Yahudi havrası, 11 hamam ve 16 adet kubbeli, kurşun örtülü imaretler olduğunu, bunlardan yedisinden müslüman, Hristiyan hiç ayrıcalık gözetmeksızın, herkese çarba, pilav dağıtıldığını yazmaktadır.

Bazı Batılı kaynaklar, Selanik'te 400 kadar cami bulunduğuunu yazarlar. Ama şücihet bir gerçekdir ki, yukarıda da değindiğimiz gibi, şehir, baştan başa Türk anıtlarıyle doluydu.

Selanik'te 1891 ve 1917 yıllarında büyük yangın felaketi olmuş, bu arada birçok

evler yandığı gibi, birçok tarihi eserlerde, bazıları yanıp kül olmuş, bazıları da en azından büyük hasar görmüşlerdi. Bunlara örnek olarak Hamzbey Camii, Kasimiye Camii, o zamanlar cami olan Ayasofya Camii gösterilebilir. Hasar görenler sonradan onarılmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun son yüzyıllarda, devletin ikinci büyük kalesini oluşturan Selenik şehrini surlarına gelince, bunların büyük bir bölümü Bizans devrine ait ol-

makla beraber bazı parçalar ve özellikle iki büyük kule, Osmanlı döneminin ilaveleridir. Bunlardan ünlü Beyaz Kule Selanik surlarının şehrin doğu tarafında sahil surlarıyle birleştiği köşede yükselmekte ve etrafındaki duvarlar, günümüzde ortadan kaldırıldığından, bugün yalnız başına yeşil bir sahanın ortasında bulunmaktadır. Bu kule, 1430 yıldan sonra Türkler zamanında inşa edilmiştir. Buna, Beyaz Kule denildiği gibi Yeniçi Kulesi, Kan Kulesi de denilmektedir. Osmanlılar, bu kuleyi kesin bir kanıt ol-

Resim: 3 Selanik'te Hamidiye Camii (Yeni Cami) (XX. Yüzyıl Başıları) Bir değerli yapı İkinci Dünya Savaşı'ndan apurulmuştur. Günümüzde Eski Eserler Müzesi olarak kullanılmaktadır. (Minaresi yıkılmıştan sonra)

maksızın- ünlü İtalyan mühendisi VENECHANOS'a yaptırmışlar ve bu Osmanlı hakimiyeti boyunca bir cezaevi olarak kullanılmıştır. Evliya Çelebi'ye göre ise, Beyaz Kule'nin İnşası Kanuni Sultan Süleyman döneminde ve onun emriyle Mimar Sinan tarafından 1535 yılında yapılmıştır.

Gerçekten bu Beyaz Kule, Ortaçağ sonu tahkimat mimarisinin en güzel eserlerinden biridir. Beyaz Kule'nin ilk mazgal dizisinin altında sıralanan, yuvarlak kemerli hücrelerle ayrılan konsolların bu kuleye bir dereceye kadar İtalyan Şato mimarisinin görünüşünü vermesine karşılık, Selanik'in yukarı kısmında Akropolisin yukarı Kuzey-doğu köşesindeki ZİNCİRLİ KULE tam bir Türk kale inşaatı karakterini içermektedir. Adeta, Diyarbakır Kalesi'nin burçlarını anımsatmaktadır.

Akropolis'in en yüksek yerinde başlı başına bir hisar oluşturan Yedikule ise, esasında Bizans devrine ait olmakla beraber, Osmanlı devrinde esası bir şekilde onarılmış, bir hayli tadilat da görmüştür. Nitelikim muhteşem giriş burcunun, Selanik'in fethinden bir sene sonra Çavuş Bey tarafından H. 834, M. 1432 Ramazan'ında yaptırıldığı Arapça bir kitabede bildirilmiştir. Böylece, Türk eseri olduğunda hiç şüphe kalmanın bu giriş kısmının ve kulelerinin satılıkları, çeşitli Bizans mermer levhalarıyla süslenmiştir ki, bunların büyük bir bölümünün figürlü oluşu özellikle dikkat çekicidir.

(Devam edecek.)

Resim: 5 XVI. Yüzyılda Selanik

New Mosque à Thessalonique
Nouvelle Mosquée à Salonique

Resim: 4 Selanik'te Hamidiye Camii (Yeni Camii-Hürriyet Yeni Camii) Minareli ve orijinal görüntüsüyle (H. 1319 M. 1901-1902). ■■■■

Faydalanan Kaynaklar:

- 1- Evliya Çelebi Seyahatnamesi c. 8, s. 159-145 - İstanbul
- 2- Semavi Eyice. Türkiyat Mecmuası sayı: 11w, s. 164-172 İstanbul
- 3- Selanik'de 400 Cami, başlıklı yazı, Elfetih Dergisi, Kahire, 1932. Sayı: 377
- 4- Lila Aspiyoti-Magra. O Lefkos Pирgos. Makedoniya-Epiloges Dergisi, Sayı, 19, s. 28-29 ♦

TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ "HAVA SAHASI" MESELESİ

İBRAHİM KAMIL

GİRİŞ:

Türkiye ile Yunanistan arasında devam edecek problemlerden biri olan "Hava Sahası" meselesi, Ege Denizine ve Adalara denizden ve havadan hakim olma mücadeleinden başka bir şey değildir.

Karşılıklı iki iyi komşu olarak yaşama azmi ve işteğin yerine, ilk fırsatla, adeia karşı taraf "uyur uymaz", baskın şeklinde birşeyleri ele geçirme duygusu küçük yaştan itibaren bu doğrultuda şartlandırılmış Yunan yetkililerinin her zaman gözler önüne sergiledikleri tavırları olmuştur.

Diğer meselelerde olduğu gibi Hava Sahası ve Fir Hattı konusunda Yunanistan nasıl bir düşünce içersindedir, Türkiye'nin bu konulardaki görüşleri nelerdir ve tabii uluslararası yine aynı konulara nasıl yaklaşmaktadır? İşte ortaya koymaya çalıştığımız mesele.

A. ULUSLARARASINDA HAVA SAHASI ANLAYIŞI:

1) Havacılıkla İlgili Uluslararası Antlaşmalar.

Havacılığın, özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, büyük bir gelişme göstererek yaygınlaşması, konunun milletlerarası sözleşmelerle düzenlenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Once, 1919 Paris Sözleşmesi, ardından da Latin Amerika devletleriyle Portekiz ve İspanya arasındaki Madrid Sözleşmesi (1 Kasım 1926) ve Amerikan Devletleri arasında Havana Sözleşmesi (20 Şubat 1928) imzalanmıştır.

Günümüzde yürürlükte olan en önemli sözleşmeler 1-7 Kasım 1944 günleri arasında Şikago'da toplanan milletlerarası konferansta kabul edilenlerdir. (1)

Şikago Konferansı bir nihai sened ve beş ekinin imzası ile sona ermiştir. Nihai sened anlaşmaların

dışında kalan karar ve tavsiyeleri içerirken anlaşmalar da ekleri teşkil etmektedir. Ekleri söyle sıralamak mümkündür;

1. ek: Milletlerarası sivil havacılık hakkındaki geçici anlaşma,
2. ek: Milletlerarası sivil havacılık hakkındaki (esas) antlaşma,
3. ek: Milletlerarası hava hatları transit antlaşması,
4. ek: Milletlerarası hava nakliyatına dair antlaşma,
5. ek: Milletlerarası sivil havacılık andlaşması teknik zeyilleri projesi. (2)

2). HAVA SAHASI İLE İLGİLİ İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER:

Hava sahasından bılıssa havacılık bakımından faydalanan imkanlarının gerçekleşmesi ile birlikte, bu sahanın tabii olacağı hukuki rejimi tesbit ve izah için ortaya atılan görüşler, biri serbesti diğer de egenmenlik olmak üzere iki temel fikir etrafında toplanmaktadır.

Hava sahası serbestisini savunan görüşleri, savundukları serbesti ister mutlak ister sınırlı olsun, sakincaları dolayısıyla reddetmek ıcap eder. Zaten, hava sahası serbestisinden mülhem müspet hukuk metinlerinin hemen yok denecek kadar az olması da, serbesti fikrinin tatbiki değerden mahrum olduğunu gösterir.

Buna karşılık, yazarların büyük çoğunluğu ve milletlerarası anlaşmalarla iç hukuk metinlerinin hemen hepsi, prensip itibariyle, devletin hava sahasında da egemen olduğunu kabul etmektedir.

Doktrinde devletin egemenliğini yükseklik bakımından sınırlandırmak isteyen yazarların bulunduğu, bunlarca teklif edilen kıstaslara göre, egemenliğin hava sahası dahilindeki sınırlının sabit veya de-

gişken bir yükseklikte olacağının malumudur.

Müspet hukuk, her devleti, kendi kara ve deniz Ülkesi üzerindeki hava sahasında, kural olarak, mahiyet itibariyle sınırsız egemen addetmektedir. Bu husus, anlaşmalarda "tam ve münhasır" şeklinde ifade edilmektedir. Egemenliğin bu şekilde "tam" ve "münhasır" kelimeleriyle açıklanmasına ihtiyaç duyulmuş olması; bu ifadenin kullanıldığı anlaşmaların akitlerinin, egemenliği sınırlanılabilebilir bir kavram olarak anladıklarına, bu sebeple de sınırlanılmış olduğu müddetçe devletin hava sahasındaki egemenliğinin "tam" olduğunu işaret etmektedir.

Milletlerarası tatbikatta egemenlik, yapılan anlaşmalarla yalnız anlaşma akitlerine belirli haklar tanınması suretiyle sınırlanılmaktadır. Yani anlaşmaların doğan egemenlik kısıntıları sadece bu anlaşmaya taraf olan devletler kapsamaktadır.

Akitlerin hava sahası egemenlikleri, diğer devletleri karşısında (ve bu devletlerin egemenliği akitler karşısında) tam olarak kalmakta devam eder.

Halbuki doktirin, bütün devletler lehine her bir devletin hava sahasında bir zararsız geçiş hakkının tanınmasını istemektedir. Müspet netice hukuki yönle söyle özetlenebilir:

- Hava sahasında devlet egemendir.
- Bu egemenlige hava sahası dahilinde, hava sahasının tabii sınırlarından başka bir ufkı sınır tanınmamıştır.
- Devletin hava sahasındaki egemenliğine, anlaşmalarla kısıntılar konmuş, bu suretle havacılığın menfaatleri ve devletlerin egemenliği arasında nisbi bir denge temin edilmişdir. (3)

B- TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN

ARASINDAKİ ANLAŞMAZLIK:

1) Ege'de Hava Kontrol Sahası

Ege hava kontrol sahası konusundaki anlaşmazlık doğrudan doğruya 1974 Kıbrıs buharanının ortaya çıkardığı bir mesele olup, buharan geçiktikten sonra, boyutlarını daha da genişletmiştir.

Hava kontrol sahası meselesinin iki unsuru vardır. Birinci; Yunanistan'ın Ege adaları üzerindeki milli hava sahasının yüksekliği, diğeri de; FIR (Flight Information Region) denen, uçakların Ege üzerinde uçarken hangi kontrol kulesine bağlı olacakları ve uçuş bilgilerini nereye, Atina'ya mı, yoksa İstanbul'a mı verecekleri meselesidir.

Lozan Antlaşması Ege'de karasularının genişliğini 3 mil olarak kabul etmiş iken, Yunanistan 1936 yılında karasularını 6 mile çıkarmış ve Türkiye buna itiraz etmemiştir. 1964 yılında Türkiye de karasularını

6 mile çıkardı. Milletlerarası hukuk kurallarına göre adalar üzerinde milli hava sahasının yüksekliği de ancak karasularının genişliği kadar olabilir. Dolayısıyla, Ege adaları üzerinde Yunan milli hava sahasının yüksekliği de 6 milin geçemezdi. 6 milin üzerindeki hava sahası milletlerarası hava sahası idi. (4)

1931 yılında bir krallık kararnamesi ile Yunanistan'ın hava sahasının genişliğini 3 milden 10 milie çıkardığı gözlenmektedir. Fakat anılan krallık kararnamesinin uluslararası düzeyde resmen ilan edilmesi 1970'lü yıllarda gerçekleşmiştir. (5)

Yunanistan 6 millik karasularına rağmen 10 millik bir hava sahası iddiasında bulunmaktadır. Yunan hava sahası iddiaları, Türkiye ve diğer ülkeler tarafından kabul edilmemektedir, yalnızca 6 millik hava sahasının geçerli olduğu belirtilmektedir. (6)

2) FIR Hattı

FIR ise İngilizce Flight Information Region, kelimelerinin baş harflerinin yanına gelmesinden meydana gelen uluslararası bir terimdir. Türkçe "Uçuş Malumat Bölgesi" olarak ifade edilir. Bu hat, sınırları "Uluslararası Havacılık Örgütü" tarafından tescil edilen ve içerisinde uçuş malumat, hava trafik kontrolü ile arama ve kurtarma hizmetlerinin yürütüldüğü bir hava sahasıdır. Bu konuya aşıklarken, kısaca "Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü"nden de bahsetmek yerinde olur.

Bu teşkilatın uluslararası adı "ICAO" olup, İngilizce "International Civil Aviation Organization" kelimeinin baş harflerinin yanına getirilmesinden meydana gelmiştir. Bu örgüt, 7 Aralık 1944'te Amerika'da Şikago şehrinde yapılan bir sözleşme ile kurulmuştur. Türkiye de bu örgütün üyesidir.

"ICAO", uluslararası sivil havacılık hizmetlerinin sağlıklı, düzenli bir şekilde yürütülmesine çalışmaktadır. Bu maksatla da semaları FIR hatlarıyla bölmüştür.

Bu hatları tesbit ederken de şu hususları esas almıştır:

- Bu hatlarda havacılık hizmetleri en etkin ve ekonomik olarak yürütülmelidir.
- Bu hatlar mümkün olduğu kadar düz hatlar şeklinde olmalıdır.
- Bu hat, milli sınırlardan daha çok, hava trafik ve arama-kurtarma hizmetlerinin en iyi bir şekilde sağlanması esasına dayanılarak tesbit edilmelidir.
- Eğer FIR iki veya daha fazla devlet toprakları üzerinde kısmen de olsa genişletilmek istenirse, anlaşma ilgili devletler arasında mazakere edilmelidir.

Görülüyor ki bu hat hiçbir zaman ülkelerein hükümlilik sahalarının hudutlarını teşkil etmemektedir. FIR başka, egemen havâ sahası başkadır.

FIR sınırları eğer denizlerde karasuları dışına taşıyorsa, yapılacak bu uçuşlar için, uluslararası anlaşmaya göre, komşu Hava Malumat Merkezine haber vermek mecburiyeti vardır. Haber verilmemiği takdirde bu hükümlilikin ihlali sayılmaz, ancak anlaşmaya riayetsizlik kabul edilir. (7)

3) Türk ve Yunan Görüşleri:

a) Gelişen Olayları: Ege Denizi FIR Hattı 1950 yılında İstanbul'da yapılan Dünya Sivil Havacılık Teşkilatı toplantısında tesbit edilmiş ve teşkilatın 1952 yılındaki Paris toplantısında aynen kabul edilmiştir. (8)

Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatının, Türkiye ve Yunanistan'ın da katılımıyla yaptığı bu bölge toplantılarında, Ege üzerinde uçan bütün uçakların, uçuş bilgilerini Atina'ya, vermesine ve ancak Türk karasularına girerken, bu bilgileri İstanbul'a bildirmesine karar verilmiş ve o zamanki Türk-Yunan münasebetlerinin samimi atmosferi dolayısıyle, Türkiye de buna ses çıkarmamıştır.

Dünyanın neresinde olursa olsun, FIR hatlarının çizilmiş olması, o havâ sahası üzerinde o devlete hiçbir şekilde bir egemenlik hakkı doğurmamaktadır. Egemenlik hakkı milletlerarası hukuk kurallarına tâbidir.

1974 krizinde Türk-Yunan münasebetleri bir savaş durumuna gelince, Türkiye ciddi bir mesele ile karşılaştı; 1952 FIR anlaşmasına göre, Ege üzerinden gelen uçaklar, ancak karasularımıza girerken yanı ancak bir-iki dakika önce İstanbul'a bilgi vereceklerdi. Bu ise, Türkiye'yi havadan gelebilecek sürpriz baskınlara karşı savunmasız bırakıyordu. Bunun için, Türk hükümeti 6 Ağustos 1974 günü yayınladığı 714 sayılı NOTAM (Notice To All Airmen-Bütün Havacılara Tebliğ) ile, Ege havâ sahasını kuzey-güney istikametindeki bir çizgi ile ordan ikiye ayırdı ve bu çizgiye gelen uçakların uçuş bilgilerini İstanbul'a vermeleri gerektiğini bildirdi. Bu ise Türkiye'yi, bir sürpriz baskın için 10-15 dakikalık zaman kazandırmaktaydı.

Yunan hükümeti 7 Ağustos'ta yayınladığı 1018 sayılı NOTAM ile bütün pilotlara, Türkiye'nin 714 sayılı NOTAM'ını gözönüne almalarını bildirdi ise de, sonra bundan vazgeçti v 13 Eylül 1974 günü ya-

yınladığı 1157 sayılı NOTAM ile, Ege havâ sahasının tehlikeli hale gelmesi dolayısıyle, Ege üzerindeki bütün uçuş koridorlarını kapadığını ilan etti. Böylece Ege denizi üzerinde her türlü havâ trafiği durmuş oldu.

1975 Mayıs'ı sonunda Brüksel'de Türk ve Yunan başbakanlarının buluşmalarından sonra kîl'a sahanlığı konusunda iki taraf uzmanlarının buluşmalarında, havâ kontrol sahası meselesi de ele alındı. Bu buluşmalar, 1975 Haziran'ında Ankara'da, Temmuz'da Atina'da, Aralık'ta İstanbul'da ve 1976 Ocak ayında da Atina'da yapılmış, fakat bir netice çıkmamıştır. Bu buluşmalarda Türk tarafı Ege havâ kontrol sahasının kuzey-güney istikametinde ortadan bölüşülmeli görüşünde idi.

1976 Ocak ayındaki toplantıdan sonra, 1976 Temmuz ve Kasım aylarında da görüşmeler devam etti. Fakat bir sonuç alınmadı. Çünkü, Türkiye'nin görüşlerini Yunanistan kabul etmedi. Halbuki, Yunanistan bu arada, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı kurallarını çiğneyen bir uygulama içine girmiştir. Yunanistan'ın bu keyfi tutumu Türkiye'yi endişelenmiştir. Mesela, Yunanistan, ICAO kurallarına aynen olarak Limni adası etrafında ve üzerinde 3000 mil karelik bir havâ kontrol sahası tesis etti. Bu milletlerarası hukuk kurallarına da aynen idi. Limni adasının 186 mil kare olduğu gözönüne alınırsa, Yunanistan'ın bu ada üzerinde 3000 mil karelik havâ kontrol sahası tesis etmesinin, milletlerarası hukuk kurallarına ne kadar aynen düşüğü kolaylıkla anlaşıılır.

Türkiye 1977 Mart ayında, Ege havâ sahasının Yunanistan'la müsterek kontrolü hususunda bir teklif yaptı ise de Yunanistan bunu da kabul etmedi ve görüşmeler kesildi.

1978 yılının ikinci yarısında, konu bir taraftan yine iki tarafın uzmanları, diğer taraftan iki taraf Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterleri tarafından ele alındı ise de, bir anlaşma ve uzlaşmaya varmak mümkün olmadı.

Nitekim, Türk Genelkurmayı 22 Şubat 1980'de yaptığı bir açıklama ile, 4 Ağustos 1974 tarihli bir 714 sayılı NOTAM'ın kaldırıldığını bildirdi. Yani Türkiye Ege havâ sahasının ikiye bölünmüşüğünü ortadan kaldırıyordu. Bu açıklamanın ertesi günü Yunanistan da, kendisinin 13 Eylül 1974 tarihli ve 1157 sayılı NOTAM'ını kaldırıldığını açıkladı. Böylece Ege Denizi tekrar sivil havacılık trafiğine açılmış oldu. (9)

b) Türkiye'nin Hava Sahası ve FIR Hattı İleri Sürdüğü Tezler:

- 1944 tarihli Şikago Sözleşmesi ve Uluslararası Hukuk Hava Sahası'nın genişliğini o ülkenin karasuları genişliği ile sınırlamış olmasına rağmen Yunanistan Hava Sahasını 10 mil genişlikte olduğunu ilan etmektedir.
- Bu kez 1931 tarihli bir kararnameye dayandırılmıştır. Halbuki dünyada Yunanistan'dan başka bunu ileri süren bir başka ülke yoktur.
- Yunanistan bu iddiaya dayanarak eğitim uçuşları ve tatbikatlar yapan Türk askeri uçaklarının kendi hava sahاسını ihlal ettiğini ileri sürmektedir.
- Yunanistan Ege'nin Uluslararası Hava Sahası'nın bir bölümünü kendi hava sahası içine atma yolları aramaktadır. Emriyakiler yapmaya çalışmaktadır.
- Nato tatbikatlarında 6 millik hava sahasının esas alınması Yunan görüşünün yanlışlığını ispatlamaktadır.
- Fir Hattı tipki Türk-Yunan sınırı varmışcasına işlenmemelidir. (10)
- Yunanistan'a Türkiye'nin açık denizler üzerindeki hareketini, eşit ve serbest olarak kullanma hakkını, engellemeye çalışmaktadır.

Yunanistan Fir Hattı ile ilgili olarak, sivil uçakların uçuş plan ve bilgilerini hava trafik kontrolüne verme zorunluluğu onu askeri uçakların da bu bilgilerini istemeye sevk etmektedir. Halbuki bu yapıldığı takdirde Türkiye'de aynı tezi ileri sürerek Yunan Hava Kuvvetlerinin her türlü uçuş ve tatbikat planlarını istemeye hakkı olacaktır. (11)

b) Yunanistan'ın Hava Sahası ve Fir Hattı Konusunda ileri sunduğu Tezler:

- Ege'de Yunan Hava Sahası 10 mil olarak belirlenmiştir. (12)
- Bu sahayı ihlal eden uçaklar Yunan Hava Sahasına girmiş sayılırlar.
- Uluslararası kurallara göre belirlenen Fir Hattı artık hiçbir şekilde tartışılamaz. Olduğu gibi kabul edilmelidir.
- Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) kurallarına göre bir ülke hava sahasına giren sivil uçaklar uçuş planları ve bilgilerini hava trafik kontrolüne vermelidirler. Bu uçuş güvenliği bakımından önemlidir. Dolayısıyla askeri uçakların bu uygulamanın dışında bırakılması düşünülemez. (13)

SONUÇ:

Gördüğü gibi, kit'a sahanlığı, karasuları, Ege adaları, Batı Trakya hatta Kıbrıs konularında yayılmacı emeklerini gerçekleştirmeye çalışan Yunanistan Hava Sahası ve Fir Hattı meselelerinde aynı inatçı faaliyetlerini sürdürmektedir.

Tarafların bu konudaki anlaşmazlıklarını daha çok Yunanistan'ın fırsatçı, entrikacı, uzlaşmaz tavırından kaynaklanmaktadır.

Uluslararası Hava Sahasını Milli hava sahasına dönüştürme çabaları denizde meydana getirmeye çalışan "Yunan Gölü" ne paralel olarak sürdürülmemektedir. Uluslararası Kuruluşların ve Türkiye'nin tavırları şimdilik bu teşebbüsün önleyeceğ konumdadır.

Ama çözüm diğer meselelerde olduğu gibi henüz ufakta görünmemektedir.♦

DİPNOTLAR

1. Edip F. Çelik, *Milletlerarası Hukuk*, İstanbul 1968, s. 246-247
2. Mazhar Nedim Gökmil, *Hava Hukuk Notları*, İstanbul 1947, s. 25.
3. Dr. Ömer İlhan Akipek, *Hava Sahasının Devletler Hukuku Bakımından Durumu*, Ankara 1959, s. 118-120
4. Prof. Dr. Fahri Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 1914-1980, Ankara 1984, s. 838.
5. Hüseyin Pazarçı, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*, Ankara 1986, s. IV.
6. The Aegean Realities, *Aegean Airspace Questions*, İstanbul, s. 2
7. İlhan Çiloğlu, "Yunanistan'la Aramızda FIR Hat-
- ii Sorunu", *Yeni Batı Trakya*, Yıl 1, Sayı: 3, İstanbul 1983, s. 20
8. Ergün Göze, *Dışşleri Kavgası*, Fatih Yay. İst. 1975, s. 141
9. Prof. Dr. Fahri Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 1914-1980, Ankara 1984, s. 839-842.
10. Türk-Yunan ilişkilerinde "Ege Sorunu", *Uluslararası İlişkiler Ajansı*, İst. 1991, s. 48
- II. "Türk-Yunan Sorunları II" İstanbul Araştırma Merkezi, *Bulgularla Türk Tarihi Dergisi*, Şubat 1989, sayı 48, s. 79
12. Reha Muhtar, *Ankara-Atina Savaşa Bir Var* Milliyet Yay., İst. 1987, s. 196
13. A.g. dergi s. 78-79

BATI TRAKYA TÜRK CEMAAT ve VAKIF İDARELERİ

III

BATI TRAKYA TÜRKLERİ'NİN HUKUKİ STATÜSÜ

HALİT EREN

C- YUNANİSTAN'DAKİ MÜSLÜMANLARIN HÜKÜKİ-SATATÜSÜNÜ BELİRLEYEN ULUSLARARAŞI METİNLERİN GÜNÜMÜZDE BATI TRAKYA TÜRKLERİ AÇISINDAN GEÇERLİLİĞİ

Yunanistan'daki Müslümanın azınlıkların durumu belirleyen uluslararası metinlerin geçerliliği ve kapsamı üzerinde durarak bugünkü durumu tespit etmek yerinde olacak. Bunu yapmak iki açıdan gereklidir. Birincisi, bu bölümde Müslüman azınlıkların korunmasıyla ilgili olarak Yunanistan'ın bağımsızlığını fiilen kazanmasından bu yana yaptığı bütün anlaşmalar gözden geçirilmiştir. Batı Trakya toplumu için bunların hepsi geçerli midir? Buna benzer bir sorun, değişik bir biçim altında şu anda Türk ile Yunan diplomatları arasında tartışılmaktadır, siyasi sonuçları önemli olabilecek bir hukuki çatışma olarak sürüp gitmektedir. Ikincisi, Batı Trakya Türkleri Yunanistan'daki tek Müslüman-Türk azınlık toplumu değildir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1947 yılındaki Paris Barış Antlaşmasıyla Yunanistan Oniki Ada'ya da sahip olmuştur ve bu adalarda (özellikle Rodos'ta) Türkler yaşamaktadır. Bunlara nasıl bir statü uygulanması gerekecektir? Konumuz Batı Trakya olmakla birlikte, Batı Trakya'ya uygulanacak statünün geçerliliği araştırılırken, kapsam sorunu da kendiliğinden önemizde bulunmaktadır.

Söz konusu uluslararası metinleri üç kategori altında incelemek uygun olacak. Birincisi, 1830 ve 1881 metinlerini içine alan Ondokuzuncu Yüzyıl azınlıkları koruma anlaşmalarıdır. Ikincisi, Yunanistan ile Osmanlı İmparatorluğu arasında ikili bir anlaşma olan 1913 metni, Üçüncü de Milletler Cemiyeti sistemine bağlı olarak yapılmış olan 1920 Yunan Sevr'i ile Lozan Antlaşması olarak sayılabilir. (34)

a) 1830 Protokolü ve 1881 İstanbul Sözleşmesi

Ondokuzuncu Yüzyıl azınlıkları koruma sisteminin bu tipik örnekleri, büyük devletler arasında yapılmış anlaşmalar olup, Yunanistan'a bu devletlerce onaylatılmış belgelerdir. Konumuz açısından ortak

özellikleri, her ikisinin de "Yunanistan'a terkedilen topraklar" üzerinde yaşayan Müslümanların haklarına sınırlı oluslardır. Birincisi metin, Yunanistan'ın bağımsız olduğu andaki topraklarda, yanı Mora ve Attik yanmadaları ve civar adalarla, ikincisi de Tesalya'yla ilişkilidir. Yanı, bu iki metin Batı Trakya için geçerli değildir. Geçerli oldukları yerlerde de nüfus mübadelesi sonucu Müslüman kalmadığından, konusu ortadan kaldırılmış her antlaşma gibi ölü birer metin niteliği göstermektedirler. Zaten 1920 Yunan Sevr'inin dibaçesinde de belirtildiği gibi, Müttefik Devletler garantisini altındaki bu metinlerin yeri Milletler Cemiyeti garantisini altındaki bu antlaşma (Sevr) tarafından doldurulmuştur. (35)

b) 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol

Yunanistan'da şimdide dek Müslüman azınlıklara tanınan hakların kuşkusuz en ilerisini oluşturan bu anlaşmada, yukarıdakilerde gördüğümüz özelliğini taşımaktadır. Yani genel bir antlaşma olmayıp, Giriş adası dahil olmak üzere Tesalya'dan Batı Trakya'nın batı sınırlına kadar bugün Yunanistan'ın sahip olduğu bölge için yapılmıştır. Bu bölgenin Müslüman Türkleri de 1923 mübadelesine dahil olduğundan, 1913 Antlaşması'nın bizzat kendisi Batı Trakya için geçersiz olduğu gibi, Müslüman kökenli halkı mübadeleye dahil olan başkın bölgeler içinde geçersizdir.

Bu 1913 metni, Yunanistan ile Türkiye arasında halen tartışma konusudur. Yunanistan, 1981'de Türkiye'ye verdiği notalarda anlaşmanın geçersiz olduğunu savunmaktadır. Yunanistan her ne kadar 1913 Atina Antlaşması'nın geçerliliğini reddediyorsa da, Yunan belgelerinin çeşitli arazi anlaşmazlıklarını konusunda bu metne atıf yaparak geçerli olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. Örneğin, Gümülcine'de bulunan Sohtalar Medresesi'ne vakfedilmiş bir arazi konusunda, Devlet Mülkleri Hukuk Danışmanlığı, 9 Nisan 1976 Cuma günü yaptığı toplantıda, İstinaf Mahkemesi üyelerinden Vaziyon Zeppos tarafından verilen bir mütalaayı kabul etmiştir. Mütalaaya göre; 1913 tarihli Atina Antlaşması'nın 12. maddesi vakıfların Müslüman cemaatlerince yönetilmesini öngörmiş, fakat bunların mülkiyetini Cemaatlere verme-

miştir. Zaten 30 Ocak 1923 mübadele sözleşmesine göre Müslüman Vakıfları tasfiye edilmiş bir Yunan Devletine intikal etmiştir. Gene mütalaaya göre, her ne kadar 10 Haziran 1930 Ankara Mükavelenamesi'nin 7. maddesi Yunan devletince işgal edilmeyen gayr-i menkülerin sahiblerine geri verilmesini öngörmekteyse de, söz konusu vakıf arazisi bundan da yararlanamaz, çünkü vakıfların sahibi olan Müslüman tüzel kişileri 1923'te tasfiye edilmiştir ve söz konusu gayr-i menkul mülk, mevcut olmayan tüzel kişilerin mülkiyetinde olamayacağı, hiç kimseye alt olmaması da imkanlığı bulunacağı için, Yunan Devletine ait sayılmalıdır.

Yukarıda belirtilen tarihte 19. numara ile Devlet Mülkleri Hukuk Danışmanlığı kararı olarak kabul edilen ve sonrasında Yunan Maliye Bakanlığı'nın 10 Temmuz 1976 tarih ve D. 4021/167 Protokol numarasıyla benimsenen mütalaaya, bakılacak olursa, bir "yanlışlıklar manzumesi"dir. Çünkü, 30 Ocak 1923 Antlaşması (md. 10) taşınmaz malların tasfiyesini öngörmektedir ama, bu huküm mübadeleye giren bölgelerdeki özel ve tüzel kişiler içindir; oysa Sohtalar Medresesi Batı Trakya'nın en büyük kenti olan Gümülcine'dedir. Yani "mübadi" değildir, etabili'dir. İkincisi, 1930 Mükavelenamesi, 16. maddesinde sayılan istisnalar dışında, Batı Trakya için geçerli değildir; mübadeleye giren bölgeler için geçerlidir.

Mübadeleye girmeyen bir bölgdedeki bir Medrese'ye ait bir vakıf mübadeleye girmiş bir tüzel kişinin mali gibi göstererek Yunan Devleti'ne mal eden bu mütalaanın yanlışları burada bizi ilgilendirmemektedir. Bizi burada ilgilendiren bir devlet kuruluşunun resmi mütalaasında 1913 Atina Muahedenamesi'ne 1976 yılında atıf yapması, Yunan Maliye Bakanlığı'nın da bunu benimsemesidir. Fakat, sadece yapıldığı tarihte (1913) "Yunanistan'a terkedilen topraklar" için geçerli olduğunu, dolayısıyla, 1920'de ilhak edilen Batı Trakya için geçersiz olduğunu söyleyerek yerde red gereklisini, doğrudan doğruya, 1923'te yapılan nüfus değişimi sonucu antlaşmanın konusunun ortadan kaldırmasına dayandırmaktadır. Yunan Dışişleri Bakanlığı'na göre, 1913 antlaşması yerine 1923'te imzalanan Lozan antlaşması geçmiştir ve bugünkü Yunanistan'ı Türk kökenli azınlıklar konusunda bağlayan tek antlaşma da bu Lozan antlaşmasıdır.

Yunan Dışişleri'nin iddiası ilginçtir, çünkü Yunanistan'ı azınlıklar açısından asıl bağlayan genel anlaşma olan 1920 Yunan Sevr'ini hiç yapılmamış varsayarak doğrudan doğruya 1913'ten 1923'e attamaktadır. Bunun sebebi, Yunan Sevr'ının Yunanistan'a tek taraflı azınlıkları koruma yükümlülüğü getiren bir uluslararası meşanı olmasa gerektir ve Yunanistan, en azından Türk kökenli azınlıklar açısından, mütekabiliyet göstermeyecek koruma hükümlerini tanıtmamak eğiliminde gözükmemektedir.

1913 metni açısından çok önemli bir nokta bulunmaktadır. Antlaşma'ya üç adet protokol eklenmiştir ve hatırlanacağı gibi Antlaşmanın 2. maddesi hüküme göre 3. numaralı protokol yalnızca "Yunanistan'a bırakılan topraklar" için değil, "Yunanis-

tan'ın bütün toprakları" için geçerli kılınmıştır. Devletlerin antlaşmalar konusundaki halefiyeti ilkelerine göre, bir toprak parçasına yeni sahip olan devletin daha önce yapmış olduğu antlaşmalar, halefiyet tarihinden başlayarak o toprak parçası için de geçerli olmaktadır. 3 numaralı protokol imzalandığında Yunanistan henüz Batı Trakya'ya (ve 12 Ada'ya) sahip değildir ama, bu halefiyet ilkesi ve de Uluslararası Adalet Divanının 1978'deki kararı (36) nedeniyle bu protokol'un adı geçen bölgelerdeki Müslümanlar açısından geçerli olması hukuki bir zorunluluktur. 3 numaralı protokol, Yunanistan'ın 1981 yılında iddia ettiğinin tersine, Lozan Antlaşması ile kaldırılmıştır ve eğer bundan sonra Yunanistan, üzerinde Müslümanlar yaşayan başka bir toprak parçasına daha sahip çıkacak olursa, o toprak parçası üzerinde de geçerli olacaktır. (37)

Lozan Konferansı görüşmeleri de, bu konferans'ta imzalanan barış antlaşmanın 1913 Atina Muahedenamesi'nin (dolayısıyla, 3 numaralı protokol) yürütülükten kaldırıldığından delilidir. Nitekim Venizelos, 19 Aralık 1922 oturumunda Türkiye'deki azınlıkların korunması hükümleri görüşürken, 1913 Antlaşması'nın 11. maddesini okumuş ve yeni Türkiye'nin de böyle geniş güvenceler vermesi gerektiğini önek olarak göstermiştir. Daha da ötesi, 29 Aralık 1922 tarihli oturumda Türk heyetinin İstanbul Rum Patriği'nin yurt dışına çıkarılması konusunda direnmesi üzerine söz alan Yunanistan delegeesi Caclamanos, müftülerini Müslümanlara seçti, başmüftünün de İstanbul'a bağlı olmasını öngören Atina Antlaşması'ndaki hükümleri bu durumda yürütülükte kalmasını kabul edemeyeceklerini söylemiş, fakat buna Fransız delegeesi Laroche, konumuz açısından son derece önemli olan bir cevap vermiştir. Yapılması söz konusu olan Antlaşma (Lozan) Yunanistan'ın ve Türkiye'nin daha önce doğrudan doğruya girişmiş bulundukları hukuki yükümlülüklerden hiçbirini değiştiremez ve konferans'ın bu çeşit yükümlülükleri kaldırırmak ya da doğrulamak yetkisi de yoktur. (38)

c) 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i

Sevr Antlaşması, şimdide dek Yunanistan konusunda gördüğümüz azınlık antlaşmalarından önemli bir farklılık göstermektedir. Diğer üçünün tersine bu antlaşma genelde ve bütün azınlıklara, "Bütün Yunanistan toprakları"nda uygulanacaktır. Dahası, Başlangıç Bölümü'nde, Antlaşma'nın "Yunanistan'ın bundan sonra edinebileceği topraklar için de" geçerli olduğu açıkça belirtilmiştir. Yani, Sevr Antlaşması'nın Batı Trakya ve Oniki Ada'ya uygulanabilirliğini ileri sürmek için, 3 numaralı protokol'u incelerken yaptığımız gibi halefiyet ilkelerine gitmek bile gereksizdir.

Bununla birlikte, Yunanistan, gene 1981 yılında Türkiye'ye yolladığı notalarда, Sevr Antlaşması ile bağlı olduğunu da reddetmektedir. Yunan Dışişleri'ne göre, 1920 Sevr Antlaşması'nın hükümleri, Müslüman azınlıklar açısından Lozan Antlaşması'nın 37-45. maddeleriyle aynıdır. Üstelik, Lozan'a ekli

XVI numaralı protokol'un içeriğinden olsun, Sevr Antlaşması'nın hiçbir biçimde Yunanistan'a Müslüman azınlığının korunması açısından tek taraflı yükümlülükler getirmek gibi bir amacı olmadığı anlaşmaktadır.

Yunan Dışişleri'nin Sevr'in geçerliliğini bu reddedil mantığını anlamak zor olmakla birlikte, gerek sözü edilen XVI numaralı protokol'un incelenmesinden, gerekse bu konuda yazmış olan yazarların ileri sürdürdüklerinden, tam ters yönde bir sonuç çıkarmak zor değildir. Nitelikim, Lozan'ın Son Senet'inde XVI. numara ile kayıtlı olan protokol "İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan hükümetleri, İşbu Konferansta yapılan Barış Antlaşmasıyla Öleki senetlerin yürürlüğe konulmasının, Yunanistan'daki azınlıkların korunması konusunda başlıca müttefik devletlerle Yunanistan arasında, 10 Ağustos 1920 tarihinde, Sevr'de yapılmış antlaşmanın yürürlüğe konulmasını gerekli leldiği" kanaatine varmışlardır, demektedir. Protokol'a göre, Sevr'de yapılmış bu iki antlaşmanın onay belgeleri, Lozan'ın inkilere birlikte sunulacaktır. (39)

Demek ki Lozan Antlaşması, 1920 Yunan Sevr'ini kaldırmak söyle dursun, bu XVI numaralı protokol ile onu teyid etmiş ve hatta onaylamamışım islemiştir. Nitelikim, Yunanistan bunun arkasından o zamana dek onaylamamış olduğu Sevr Antlaşması'ni 29 Eylül ve 30 Ekim 1923 tarihli tasdik belgeleriyle onaylamıştır. Protokol okunduğu zaman başka nasıl bir anlam çıkarabileceğin anlamak gerektenden zordur. Tam tersine, Yunan Dışişleri'nin iddialarının tersini ortaya koymak için katnerli bir sistem hulunduguına işaret etmek oldukça kolay gözükmemektedir. Çünkü, Batı Trakya'ye Bulgaristan'dan alarak müttefikler'e veren 1919 Neuilly Antlaşması'nın 16. maddesi, Yunanistan'ın Başlica Müttefik ve Ortak Devletler'le antlaşma imzalayarak, kendi sınırları içindeki azınlıkları kontiyacagi hükümeti getirmekle, 10 Ağustos 1920'de Sevr'de B. İ. Turunc, Fransa, İtalya ve Japonya ile Yunanistan arasında Trakya konusundaki imzaların antlaşmanın 3. maddesinin 2. paragrafi ile de Yunanistan, bu konumuna Batı Trakya'ya da uygulanacağını doğrulamaktadır. (40) Bu koruma da, Trakya konusundaki anlayma ile aynı yer ve tarihle imzalanan bu hulundugu daha önce belirtilmüş bulunan Yunan Sevr'ine ayırtılı olarak bilinmeyecektir.

XVI Numaralı Protokol'in çeşitli yazarlar tarafından yorumu da yukarıda söylenenlere katılmaktadır. Yunan Dışişleri'nin tezini destekler olmaktadır uzak bulunmaktadır.

Milletler Cemiyeti Derneği Uluslararası Birliği'nin daha önce de sözü edilen raporlarından üçüncüünde yayınlanan ve Soy, Dil ve Din Azınlıkları Özel komisyonu başkanı Willoughby Dickinson imzasını taşıyan ilçemede, Lozan'ın 37.-45. maddelerinin, 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Antlaşması ve aynı yerde ve tarihde Trakya'mın statüsüyle ifili olarak imzalanan antlaşmayla "izah edilmiş ve tamamlanmıştır" olacağının söylemekteki. Genel Rapor'da yayınlanan ve Birlik Sekreteri Yardımcısı William O'Malley'ın taşıyan "Türkiye ve

Yunanistan'da Azınlıkların Bugünkü Durumu" başlıklı yazı, Lozan Antlaşması'nın doğrudan ve dolaylı olarak iki tip güvence getirdiğini ve bunların üç grupta sınıflandırılabilceğini söylemektedir: 1) Bizat Lozan Antlaşması'nın 37. 45. maddeleri, 2) Yunanistan'daki azınlıkların korunmasına ilişkin Sevr Antlaşması'nın hükümleri, 3) Sevr'de Trakya konusunda imzalanmış antlaşmanın hükümleri. Yazara göre, Lozan'daki XVI numaralı protokol'ün anlamı, Lozan'ın yürürlüğe girdiği an, sözü edilen diğer iki antlaşmadaki azınlık koruma maddelerinin uygulanması da artıra sürükleyeceğidir. Böylece Lozan'ın 37. 45. maddeleri izah edilmiş ve tanımlanmış olacaktır. (41)

Sevr Antlaşması: 1) Mütekabiliyet aranmadan tek taraflı verilmiş, 2) Yunanistan'daki bütün azınlıklara uygulanabilir, 3) İleride Yunanistan'a katılabilenler dahil, bütün Yunan topraklarına dönük azınlık koruma hükümleri taşıyan, bir antlaşmadır.

Ayrıca, antlaşmanın 16/3 maddesine göre, o tarihte hâşha müttefik ve ortak devletlere dahil bulunan ve Milletler Cemiyeti Konseyi üyesi olan ülkeler, bu antlaşmanın hükümlerinin uygulanması konusunda Yunanistan'ı, Uluslararası Adalet Divanı'nın bugünkü devamı olan Uluslararası Adalet Divanı'na zorunlu olarak götürme yetkisine sahiptirler. Türkiye bu ülkeler arasında bulunmadığı için bu yetkiye sahip bulunmamaktadır ama, bu ülkelerden biri Batı Trakya'daki hakların ihlal edildiği konusunda İkna edilebilirse, Yunanistan'ın Dorian öpüne çıkması hukuksu bir zorunluluk olacaktır. (42)

d) 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması

Sevr'in bugün geçerli olması için bütün bu gerekçeler mevcut ve açık bir biçimde ortadayken, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nın bu geçerliliği niye reddettiği ve kendini neden yalnızca Lozan Sistemi ile bağlı saydığını sorusunun iki cevabı olsa gerektir.

Bunlardan birincisi, Antlaşma'nın hermen yukarıda sözü edilen üç niteliğidir. Yani tek yanlığı, azınlık türleri açısından geneliliği ve coğrafya açısından genişliğidir. Oysa Lozan Antlaşması'ndaki azınlık koruma hükümleri (md. 37.45) Yunanistan açısından bu niteliklerin tersi nitelikler taşımaktadır. Bir kez Lozan tek yanlı olmayıp, mütekabiliyet ifadesi üzerine kurulmuştur. İkincisi, Lozan azınlık türleri açısından özel bir durumda, yalnızca Müslüman azınlıkların dumunuyla ilgilidir. Üçüncüsi de, Müslüman azınlıklar 1923 mübadele sözleşmesiyle Batı Trakya'da kiler dildedir. Türkiye'ye yollandığı için, Lozan coğrafî açıdan da sınırlı bir anlaşmadır.

İkinci neden, Yunanistan'ın bir gün Lozan'dan kurtulmak niyetine bağlı gibi gözükmemektedir. İstanbul Rumları çeşitli sebeplerle Yunanistan'a göç etmektedir. Orada Yunan uyruğuna geçmeyen, Türk vatandaşlığını koruyarak iş kuran bu Rumların göçük, İstanbul etabıjerinin sayısını çok azaltmış ve son zamanlarda 5 binde 600'e kadar indirmiştir. Ancak Türkiye dışındaki 60.000'den fazla Rumlar Türk vatandaşlığını tercihmektedirler. Lozan'daki azınlık korumasının

mütekabiliyet ilkesi üzerine kurulduğunu belirten Yunan yetkilileri, bunu resmen söylememekle birlikte, İstanbul'daki Rum azınlığının bir topluluk olarak ortadan kaldırması üzerine bu mütekabiliyet bozulmuş olacağını ve kendilerinin de Lozan hükümlerini Batı Trakya'da uygulamamak hakkına sahip olacaklarını hissettirir bir tutum içerisinde gözükmevidirler. İstanbul Rumları'nın azalması konusundaki yakınmaları bir gün işte bu amacı gerçekleştirmey yönelik gibi gelmektedir. Lozan'ın 37-45 maddelerini kendilerini bağlayan tek antlaşma olarak ilan etmeleri, Sevr'i tanımamayı mütekabiliyet ilkesinin yokluğuna bağlamaları biraz da bundandır. Oysa, Lozan'daki azınlık korumasının iki ayağından birini oluşturan İstanbul Rumları'nın sayıca azalması, hiçbir surette diğer ayağın yaralandığı hakları etkilememesi gereklidir. Lozan kafa sayısı hesabı yapan bir antlaşma değildir. Türkiye Lozan'daki azınlık haklarını kaldırıyor ya da uygulamaktan kaçınıyor durumuna girdiği zaman Yunanistan için böyle bli hakkın doğaçlığı açıktır ama, İstanbul Rumları'nın İstanbul'daki gayr-i menkulleri tasfiye etmeden, üstelik Türk vatandaşlığını korudukları için Türkiye'ye her an dönebilecek bir biçimde Yunanistan'a yerleşmelerinin, bu ülkeyi Batı Trakya Türkleri'ni adı geçen Antlaşmaca tanımlı haklardan yoksun bırakmayı düşünmeye götüremesi, savunulması güç bir tutum gibi gözükmevidir.

Burada Lozan'ın yukarıda değinilen birtakım nitelikleri konusunda söylenen sözler, bu anlaşmanın Yunanistan açısından ele alınması durumunda geçerli olan niteliklerdir. Oysa, olaya Ege Denizi'nin Türkiye kıyısından bakılacak olursa, Lozan Antlaşması'nın 37. - 45. maddeleri Türkiye açısından (nasıl Sevr Yunanistan için tek yanlı ve genel) tek yanlı ve genel bir azınlıkları koruma anlaşmasıdır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nde Rumlardan başka gayr-i müslüm azınlıklar da vardır ve bunlar için Türkiye bir mütekabiliyet ilkesinden yararlanmamaktadır. Örneğin, Türkiye'deki Yahudilere karşılık İsrail'deki Müslümanlar ya da Ermenilere karşılık Ermenistan Halk Cumhuriyeti'ndeki Müslümanlar Lozan'dan yararlanıyor değildir. Bu durumda, geneldir ve özellikle tek yanlışdır diye, Türkiye Cumhuriyeti Lozan'ı Rumlar dışındaki gayr-i müslüm azınlıklara (Protestanlara, Katoliklere, Yahudilere...) uygulamaktan kaçınacak mıdır? Bu sorunun cevabı "hayır" ise, Yunanistan'ın genel ve tek yanlı azınlık koruma antlaşması olan Sevr'in de geçerliliği inkar edilemez.

Konumuz olan Batı Trakya Türkleri açısından, Sevr Lozan taftışmasına şöyle bakmak gereklidir: Batı Trakya Türkleri için Sevr genel bir azınlık koruma rejimi, Lozan Sistemi ise özel bir azınlık koruma rejimi midir. Her iki sistemde de azınlık koruma hükümlerinin aşağı yukarı aynı olması birşeyi değiştirmez.

Bu genel-özel rejim ayrimi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin 1950'de yayınladığı ve Milletler Cemiyeti sistemi içinde yapılmış olan azınlık koruması antlaşma ve bildirilerinin hukuki geçerliliğini araştıran belgelerde Yunanistan'dan söz edilirken de yapılmıştır. Ayrıca her iki antlaşma da aynı dönem ve sistemin ürünüdür. Her ikisi de, azınlıkları koruma hükümlerinin temel yasa sayılacağını, bunlarla çelişen resmi metin çıkarmayan yasak olduğu kuralını getirmektedirler. Her ikisi de Milletler Cemiyeti tarafından güvence altına alınmış metinlerdir. Üstelik, çeşitli ülkelere ilişkin azınlıkları koruma antlaşmalarının listesi verilirken, her zaman "Yunanistan" başlığı altında Sevr Antlaşması, "Türkiye ve Yunanistan" başlığı altında da Lozan Antlaşması sayılmaktadır. (43)

Tabii olarak, Lozan Sistemi'nin Batı Trakya için tümüyle ve tartışmasız olarak geçerli olduğunu eklemeye gerek yoktur. Ayrıca, 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması'nın 45. maddesi, "... haklar, Yunanistan'ca da kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır" hükmünü getirdiği için, devletlerin halefiyeti ilkesine göre, bu Antlaşma Yunanistan'a 1947'de katılan Oniki Ada İçin de geçerlidir.

Sonuç olarak bugün Batı Trakya Türkleri'nin hukuki statüsü, 1) 1913 Atina Antlaşması'na bağlı 3 numaralı Protokol, 2) 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i ve 3) 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması'nın 37.-45. maddeleri olıtmaktadır ve bu üç kategori uluslararası metin, aynı zamanda Oniki Ada'da oturmaktan da yukarıda belirtilen sebeplerle, aynı ölçüde geçerlidir.

Bu arada Yunanistan'daki tüm azınlıklar, Yunanistan devletinin o tarihlerden günümüze dek imzalayarak taraf olmuş bulunduğu tüm uluslararası bildiri (örneğin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi), örgüt (örneğin, AET ve Avrupa Konseyi) ve sözleşmelerin (örneğin, Her Türülü İrk Ayrimının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi) getirdiği insan hakları hükümlerinden de yararlanacaklardır. (44)

DİPNOTLAR:

(34) *Oran, a.g.e., s. 60*

(35) "Treaty... August 10, 1920", *Treaty Series 1920, No: 13, s. 198*

(36) *Oran, a.g.e.k., s. 62*

(37) *Oran, a.g.e., s. 63*

(38) Bkz. *Meray, Lozan Barış Konferansı, Takım I, c. 1, Kitap 2, 4 Sayılı Tutanak, s. 171, 172 ve 11 Sayılı Tutanak, s. 220*

(39) *Lozan Suh Mahede ane.i..., s. 146.*

(40) *Trakya konusundaki antlaşmaların metni için bkz.:*

League of Nations Treaty Series, 1924, s. 232-237

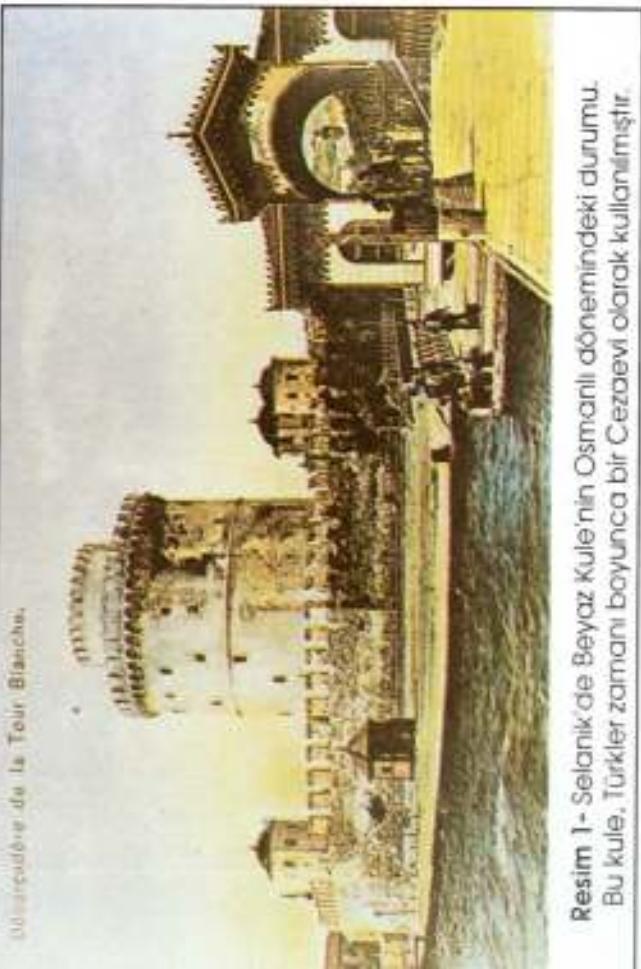
(41) *Union Internationale des Associations pour la Société des Nations, Les Minorités Nationales, Troisième Rapport, Lyon, 29 Juin-2 Juillet 1924, Bruxelles, 1924, s. 8, 42.*

(42) *Oran, a.g.e., s. 64-65*

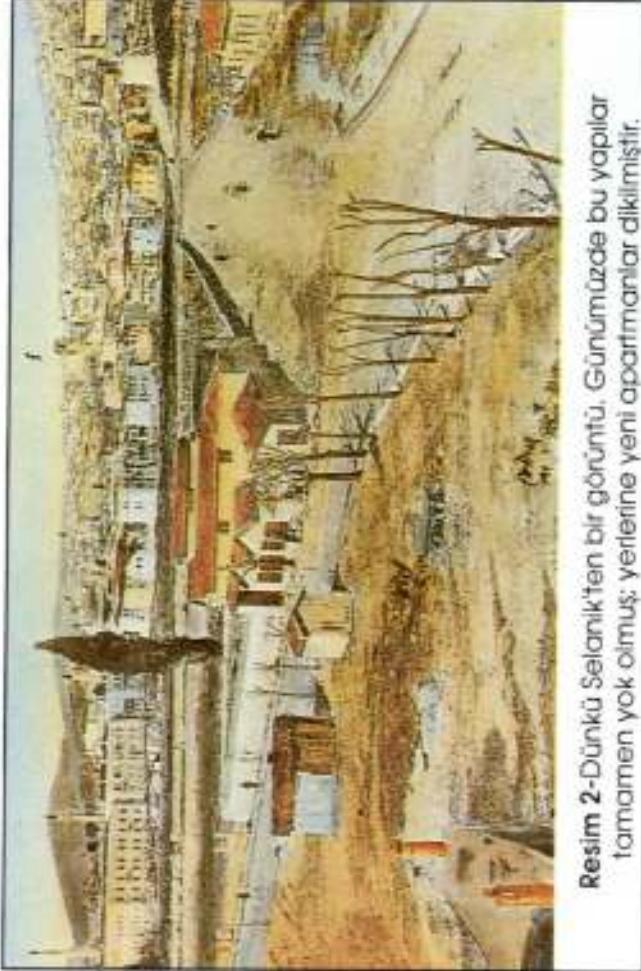
(43) *Protection of Minorities, United Nations, New York, 1967, s. 7-8; Oran, a.g.e., s. 65-67*

(44) *Oran, a.g.e., s. 68*

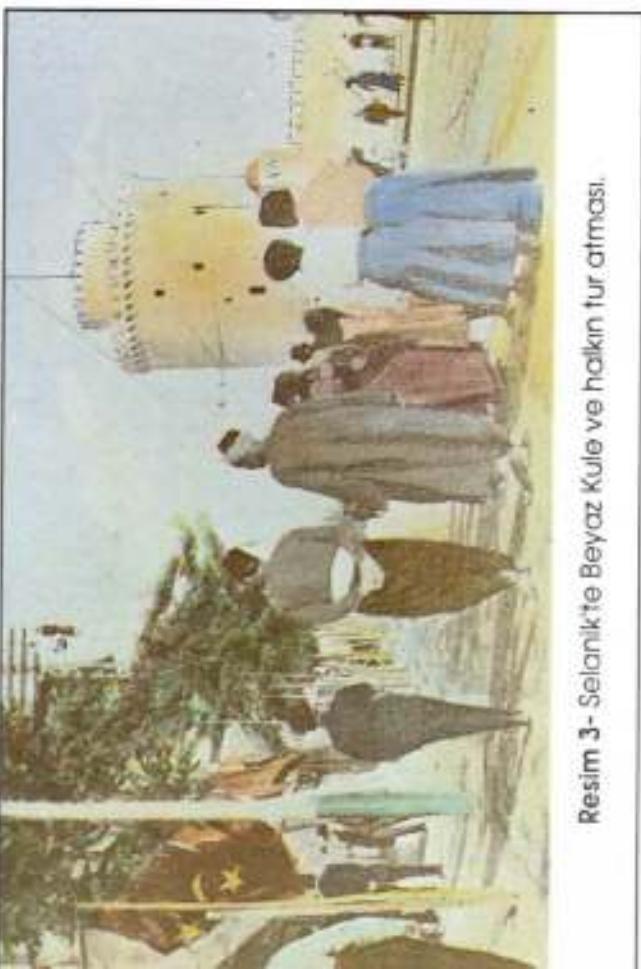
DÜNKÜ SELANİK'TEN GÖRÜNTÜLER

Resim 1- Selanik'te Beyaz Kule'nin Osmanlı dönemindeki durumu. Bu kule, Türkler zamanı boyunca bir Cezaevi olarak kullanılmıştır.

Resim 2-Dünkü Selanik'ten bir görüntü. Günümüzde bu yapılar tamamen yok olmuş; yerlerine yeni apartmanlar dikilmiştir.

Resim 3- Selanik'te Beyaz Kule ve halkın tur atmazı.

Resim 4 - Türk Hakkı'ndan Selanik, Selanık'te Beyaz Kule.

Derneğimizin Patrikhane eyleminden görüntüler